

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ АНАЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО АУДИТУ

Бенько М.М.,
д.е.н., професор,
Київський національний торговельно-економічний університет

Сопко В.В.,
д.е.н., професор,
Університет економіки та права «КРОК»

- А** У статті запропоновано організаційно-інформаційну модель аналізу в середовищі інформаційних технологій фінансового аудиту, що підвищить ефективність аналітичних процедур, окремих процесів і комплексу процесів фінансового аудиту для забезпечення економічної безпеки підприємства.
- Б** Фінансовий аудит, економічна безпека підприємства, економічний аналіз, інформаційні технології, інформаційні системи, центри інформаційних технологій.

КОНЦЕПЦИЯ РАЗВИТИЯ АНАЛИТИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА В ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЕ ФИНАНСОВОГО АУДИТА

Бенько Н.Н.,
д.э.н., профессор, Киевский национальный торгово-экономический университет

Сопко В.В.,
д.э.н., профессор, Университет экономики и права «КРОК»

- А** В статье предложена организационно-информационная модель анализа в среде информационных технологий финансового аудита, которая повысит эффективность аналитических процедур, отдельных процессов и комплекса процессов финансового аудита с целью обеспечения экономической безопасности предприятия.
- Б** Финансовый аудит, экономическая безопасность предприятия, экономический анализ, информационные технологии, информационные системы, центры информационных технологий.

CONCEPT OF THE ANALYTICAL PROCESS DEVELOPMENT IN THE INFORMATIONAL SYSTEM OF FINANCIAL AUDIT

Benko M.M.,
Doctor of Economics, Professor, Kyiv National University of Trade and Economics

Sopko V.V.,
Doctor of Economics, Professor, "KROK" University

- A** The article proposes an organizational information model of analysis in the environment of information technologies of financial audit that will provide an increase in efficiency of analytical procedures, individual processes and the complex of financial audit processes to provide the economic security of enterprise.
- B** Financial audit, economic security of enterprise, economic analysis, information technology, information systems, information technology centers.

Постановка проблеми

Управління економічною безпекою підприємства – складний механізм, однією зі складових якого є фінансовий аудит. Розробка теоретико-методологічного обґрунтування та практичних аспектів аналітичного процесу в системі фінансового аудиту, який активно розвивається в середовищі інформаційних технологій, потребує активізації. Як зазначає Є.В. Мних, аналіз є цілеспрямованою діяльністю аудитора, що полягає в ідентифікації показників звітності й дає змогу подати

формалізовану характеристику або обґрунтування господарських фактів, які виникли в минулому або очікуються в майбутньому [2, с. 242]. Крім цього, проблема актуалізується через те, що внутрішній контроль і аналіз, на чому справедливо наголошує С.В. Бардаш, тісно пов'язані з бухгалтерським обліком, у зв'язку з чим у середовищі інформаційних технологій є загроза поглинання внутрішнього контролю й аналізу бухгалтерським обліком [6, с. 197].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню питань розвитку контролю, фінансового аудиту, інформаційних технологій аудиту присвячено багато наукових праць вітчизняних науковців, зокрема Є.В. Мниха, С.В. Бардаша, О.А. Шевчука, М.О. Никонович, Н.С. Барабаш, К.О. Назарової [1; 2; 6]; О.А. Петрик, І.Ю. Чумакової, Н.В. Шульги [3]; В.П. Завгороднього [4]; С.В. Івахненко [5] та інших. Разом з цим, у напрямку забезпечення економічної безпеки підприємства теоретико-методологічні та практичні аспекти аналітичного процесу в системі фінансового аудиту в середовищі інформаційних технологій недостатньо досліджені.

Невирішені раніше частини загальної проблеми

Фінансовий аудит, на відміну від бухгалтерського обліку, є менш стандартизованою системою, отже, виникають дискусії щодо ефективності застосування інформаційних технологій у фінансовому аудиті, особливо в процедурно-процесуальному аспекті. Теоретико-методологічним та практичним положенням фінансового аудиту та аналітичного процесу у фінансовому аудиті в середовищі інформаційних технологій приділяється мало уваги. Це демонструє хиткість і нестабільність процедурно-процесуальних аспектів фінансового аудиту, що, у свою чергу, негативно впливає на економічну безпеку підприємства. У зв'язку з цим, розробка цих положень є надзвичайно актуальною.

Формулювання цілей статті

На основі проведеного дослідження інформаційних систем контролю й аналізу, організаційних форм контролю й аналізу у фінансовому аудиті, завдань і методики аналізу, для активізації наукової дискусії, запропоновано власне бачення організаційно-інформаційної моделі аналізу в середовищі інформаційних технологій фінансового аудиту з метою забезпечення економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження

Найбільш ефективною організаційною формою контролю й аналізу інформації у фінансовому аудиті в середовищі інформаційних технологій (ІТ) є створення центрів інформаційних технологій (ЦІТ) фінансового аудиту – фахово орієнтованої інформаційної системи (ІС), що призначена для автоматизації контрольно-аналітичних процедур у процесуальній будові фінансового аудиту. Вона є сукупністю комп'ютерних програм оброблення контрольно-аналітичних даних за методикою комплексного контролю й аналізу діяльності

підприємства. Ефективність роботи ЦІТ фінансового аудиту багато в чому залежить від удосконалення методики аналізу й контролю, від того, наскільки вона відповідає сучасним вимогам управління, а також прогресивності ІТ. Отже, ЦІТ фінансового аудиту перетворює підсистему контролю й аналізу на постійно діючий фактор підвищення ефективності діяльності за рахунок активізації усієї ІС підприємства.

Завдання аналізу в ЦІТ фінансового аудиту можна згрупувати в шість основних розділів:

- 1) аналіз фінансового стану підприємства;
- 2) аналіз фінансових результатів діяльності;
- 3) аналіз виробництва та реалізації продукції;
- 4) аналіз ресурсозабезпечення підприємства та оцінювання ефективності використання його ресурсів;
- 5) аналіз витрат на виробництво продукції;
- 6) аналіз фінансових передумов неплатоспроможності та банкрутства підприємства.

Виконання цих завдань ІС аналізу й контролю безпосередньо пов'язане з інформаційною системою бухгалтерського обліку. Завдання виконуються з урахуванням їх розподілу в системі ЦІТ керівників і спеціалістів з використанням відповідного комп'ютерного програмного забезпечення аналітичного процесу, під яким слід розуміти сукупність математичного апарату алгоритмізації, мови програмування, розробку комп'ютерної програми, створення пакетів комп'ютерних прикладних програм (ПКПП).

Дослідження вітчизняного ринку комп'ютерних програм показало, що більшість їх розробників орієнтуються на створення комплексних корпоративних систем, де значна увага приділяється аналітичним процедурам. Таким чином, інформаційна система контролю й аналізу (ІСКА) є одним з компонентів корпоративної системи управління підприємством. У цьому контексті вона безпосередньо пов'язана з інформаційною системою бухгалтерського обліку (ІСБО) [6, с. 197]. Зв'язок ІСКА із ІСБО характеризується суперечностями, які полягають у конкуренції їх розробників.

Окремі розробники ІСБО створюють аналітичні комп'ютерні програми, сумісні з їх власними бухгалтерськими комп'ютерними програмами, які дають змогу проводити аналіз на підставі даних бухгалтерського обліку й бухгалтерської звітності.

Інші розробники ІСБО реалізують аналітичні функції у межах єдиного комп'ютерного програмного продукту автоматизації бухгалтерського обліку. Такий підхід, на думку авторів,

можна розглядати лише як напрям вдосконалення організації бухгалтерського обліку в умовах автоматизації.

У першому й другому випадках більшість аналітичних комп'ютерних програм обмежуються використанням тільки даних фінансової звітності підприємства. Така обмеженість інформаційної бази, безумовно, впливає на глибину аналітичних досліджень, що знижує обґрунтованість висновків за результатами аналітичного дослідження.

Розробники ІСКА розглядають свої комп'ютерні програмні продукти як системи універсального або спеціального характеру.

Системи універсального характеру орієнтовані на підприємства, що мають широкий ступінь диверсифікації своєї господарської діяльності. До них можна віднести комп'ютерні програми ІНЕК-АФСП (аналіз фінансового стану підприємства), ІНЕК-Аналітик, Audit Expert, БЕСТ-Ф, ФінЕксперт, MARKETING Analytic.

Системи спеціального характеру орієнтовані на підприємства певних галузей економіки (комерційні банки, страхові організації, будівництво, інвестиційна діяльність тощо). До них можна віднести комп'ютерні програми ОФО-Банк, Парус-Страхування, Sales Expert, АВЕРС, ІНЕК-Інвестор, Project Expert. ІСКА можна класифікувати за ознаками, що наведені в табл. 1.

Необхідність комплексного проведення контрольно-аналітичних досліджень різних напрямів стає основною причиною об'єднання функціональних можливостей ІСКА, що дає змогу здійснювати оцінку та аналіз поточного й прогнозного фінансового стану підприємства, вибір найкращої стратегії його розвитку, розробку інвестиційних проєктів і бізнес-планів, ефективне управління збутовою й маркетинговою діяльністю тощо.

Умовою успішного проведення аналізу є чітка організація аналітичного процесу в ЦІТ, тобто системи раціональних, скоординованих дій вивчення

об'єкта спостереження відповідно до визначеної мети [2, с. 242–260]. Будь-який аналітичний процес у ЦІТ може бути виражений елементами трьох рівнів складності: етапами, процедурами, операціями.

Сутність етапу полягає в логіко-математичному перетворенні аналізованого показника, а також у кількісному та якісному його оцінюванні щодо бази порівняння.

Процедура є частиною етапу; її зміст полягає в підготовці, обчисленні та інтерпретації аналітичних величин, які характеризують зміну показника, що вивчається. Процедура складається з послідовно повторюваних операцій. Зміна виду повторюваних операцій визначає перехід до іншої процедури.

Організація економічного аналізу в ЦІТ розглядається як технологічний процес, розподілений на окремі етапи. На їх кількість і послідовність впливають різноманітні чинники: наявність технічних і економічних засобів досягнення поставлених цілей, структура управління, система обліку тощо. Найпоширенішими етапами аналітичної роботи є підготовчий, основний (аналітичний), завершальний (підсумковий). На кожному із них застосовують різні методичні прийоми аналізу (табл. 2).

Основою організації економічного аналізу в ЦІТ є його планування, яке проводиться на підготовчому етапі. Для цього складається план аналітичної роботи й програми аналізу.

Програма проведення аналізу в ЦІТ з конкретної теми відображає: мету, об'єкт, джерела інформації, терміни, ступінь деталізації та глибини вивчення окремих аспектів діяльності, виконавців та розподіл обов'язків між ними, методику аналізу (типова або із врахуванням специфіки об'єкта, що вивчається), розробку макетів аналітичних таблиць, алгоритмів їх заповнення.

У процесі проведення аналізу обов'язково розробляється організаційно-інформаційна модель

КЛАСИФІКАЦІЯ ІСКА

Таблиця 1

КЛАСИФІКАЦІЙНА ОЗНАКА	ПРИЗНАЧЕННЯ
За ступенем охоплення контрольно-аналітичних функцій у розрізі основних видів економічного аналізу й контролю	<ul style="list-style-type: none"> • контроль і аналіз фінансового стану; • контроль і аналіз фінансових результатів
За призначенням і галузевою орієнтацією	<ul style="list-style-type: none"> • універсальні комп'ютерні програми; • спеціальні комп'ютерні програми
За способом побудови	<ul style="list-style-type: none"> • включені до комплексу комп'ютерних програм; • окремі комп'ютерні програми
За способом розповсюдження й тиражування	<ul style="list-style-type: none"> • масове поширення типових комп'ютерних програм, комплексу комп'ютерних програм; • індивідуальні розробки на замовлення

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ЗА ЕТАПАМИ АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ В ЦІТ ІСКА

Таблиця 2

№	МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ	ЕТАП ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ		
		ПІДГОТОВЧИЙ	ОСНОВНИЙ	ЗАВЕРШАЛЬНИЙ
1	Аналітичні групування	*		*
2	Обчислення середніх та відносних величин	*		
3	Динамічні ряди	*		
4	Вибіркові прийоми	*		
5	Перерахунок показників	*		
6	Балансове узагальнення	*		*
7	Порівняння		*	*
8	Деталізація показників		*	
9	Кореляційні прийоми		*	
10	Математичне програмування		*	
11	Теорія ігор і масового обслуговування		*	
12	Статистичне моделювання		*	
13	Елімінування		*	
14	Сучасні комп'ютери	*	*	*
15	Матричне обчислення		*	*
16	Графічні прийоми		*	*
17	Комплексне використання методичних прийомів		*	*

аналізу, яка слугує для його формалізації. Типова модель складається з декількох блоків (табл. 3).

Вирішення організаційних питань починається з визначення мети аналізу. Відповідно до поставленої мети формулюються завдання аналізу.

Слід зазначити, що завдання аналізу змінюються залежно від зацікавленості різних груп користувачів аналітичним матеріалом.

Об'єктами є всі операції з об'єктами, що досліджуються загалом, за окремими їх елементами та

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНА МОДЕЛЬ АНАЛІЗУ У ЦІТ ІСКА

Таблиця 3

1) Мета аналізу. 2) Завдання аналізу. 3) Об'єкти аналізу. 4) Суб'єкти аналізу. 5) Абсолютні та відносні показники аналізу. 6) Інформаційне забезпечення аналізу. 7) Методичні прийоми обробки інформації. 8) Узагальнення та реалізація результатів аналізу	
<i>Узагальнення:</i> <ul style="list-style-type: none"> • кількісна оцінка втрачених можливостей; • розробка заходів щодо реалізації виявлених резервів; • спрямування заходів керівництву 	<i>Реалізація результатів:</i> <ul style="list-style-type: none"> • оцінка й вибір найкращого варіанту заходів; • прийняття управлінських рішень; • доведення рішень до виконавців; • забезпечення контролю виконання прийнятих рішень

джерелами утворення. До об'єктів належать також і фактори, що впливають на обсяг, склад та структуру такого виду активів чи пасивів підприємства. Такі фактори можуть бути як внутрішніми, які залежать від організації діяльності підприємства, так і зовнішніми, які від підприємства прямо не залежать.

Суб'єкти – ті, хто бере участь у здійсненні аналізу (власники, адміністрація та її служби, аудиторі, банки, контрагенти та ін.).

Система економічних показників визначається відповідно до обраних об'єктів, згідно з тими параметрами, за якими вони будуть досліджуватися. Абсолютні показники допомагають визначити обсяг об'єкта, що досліджується у вартісній оцінці. Відносні показники допомагають визначити структуру джерела утворення, очікувану зміну досліджуваного об'єкта в майбутньому, а також необхідні для аналізу коефіцієнти. Якісні показники складаються з усіх відносних та абсолютних питомих показників, кількісні – із показників обсягу. Вартісні показники – гривні, грошові одиниці – виразники вартості об'єкта. Питомі показники – виразники одного аналітичного показника за допомогою іншого. Показники структури – частка одного показника в загальній сукупності показників. Показники динаміки характеризують зміну об'єкта (темпи зростання, приросту та інше). На вибір показників, які використовуються для розв'язання окремих аналітичних завдань, впливають економіко-математичні методи й комп'ютерна техніка.

Чисельність відносних аналітичних показників, які можна розраховувати на основі фінансової

звітності, є значною. Фінансовий аналітик не повинен прагнути розрахувати все, що можливо. Досвід свідчить, що кілька правильно обраних коефіцієнтів містять потрібну інформацію. Користь кожного конкретного коефіцієнта суворо визначена метою аналізу. Тому до здійснення аналізу необхідно з'ясувати, з погляду якого користувача він виконується, його мету та регламентовані або рекомендовані кількісні значення показників.

Джерела інформації поділяються на правову, планово-нормативну, обліково-економічну інформаційну базу. Завданням інформаційної бази є надання учасникам аналітичного процесу інформації про стан об'єктів, що досліджуються, їх рух за певний період часу, регулювання їх руху відповідно до нормативно-правових актів і законодавства. Інформаційне забезпечення аналізу включає в себе облікову та статистичну інформацію. Джерело інформації може знаходитися як у самій організації, так і поза нею. За цією ознакою інформація поділяється на зовнішню й внутрішню.

До зовнішньої відноситься інформація, що характеризує загальноекономічну й політичну ситуацію в країні; галузь і перспективи її розвитку; стан фондового ринку й ринку капіталу; власників суб'єкта господарювання; основних контрагентів; конкуренцію в галузі тощо (табл. 4).

Використовувана в процесі аналізу внутрішня інформація поділяється на інформацію, що міститься в установчих документах підприємства, облікові дані, нормативно-планову інформацію та інші дані (табл. 5).

СИСТЕМА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ, СФОРМОВАНА НА ОСНОВІ ЗОВНІШНІХ ДЖЕРЕЛ

Таблиця 4

ЗОВНІШНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ
Загальноекономічна та політична інформація
Галузева інформація
Інформація, що характеризує стан фондового ринку та ринку нерухомості
Інформація, що характеризує стан ринку капіталу
Інформація, що характеризує власників суб'єкта господарювання
Інформація про керівників і відповідальних виконавців
Інформація про конкурентів
Інформація про емітентів
Аудиторський висновок

СИСТЕМА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ, СФОРМОВАНА НА ОСНОВІ ВНУТРІШНІХ ДЖЕРЕЛ

Таблиця 5

ВНУТРІШНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ
Інформація, що міститься в установчих документах
Облікова інформація
Інформація бухгалтерського обліку та звітності
Дані фінансового обліку та звітності
Дані управлінського обліку та звітності
Інформація статистичного обліку та звітності
Інформація оперативного обліку та звітності
Вибіркові облікові дані
Нормативно-планова інформація
Інша інформація

До інших джерел інформації можуть бути віднесені матеріали зовнішнього й внутрішнього аудиту; результати перевірок, проведених податковими службами; звіти про рішення зборів акціонерів; рішення рад директорів; матеріали листування з фінансовими й кредитними організаціями, а також іншими контрагентами.

Наступний спосіб класифікації інформації ґрунтується на можливості її формалізації. У цьому зв'язку може бути виділена кількісна (опубліковані в офіційних виданнях макроекономічні індикатори, а також результати ретроспективного фінансового аналізу) й якісна інформація.

З урахуванням часового фактора інформація може бути поділена на історичну (ретроспективну), поточну (оперативну) й прогнозну.

Джерелами ретроспективної інформації для аналізу є, насамперед, результати аналізу підприємства за попередні періоди, а також опубліковані (чи отримані з іншого джерела, наприклад, від фінансового консультанта) дані, що характеризують динаміку макроекономічних індикаторів, стан ринку цінних паперів і динаміку того чи іншого фінансового інструмента.

Джерелами оперативної інформації є дані оперативного обліку. Джерелами прогнозної інформації можуть слугувати опубліковані в спеціальних виданнях аналітичні огляди й прогнози про стан і розвиток економіки й окремих галузей, а також власні прогнозні оцінки підприємства. Господарська діяльність супроводжується безперервним обміном інформацією між підприємством і зовнішнім середовищем. Однак менеджмент буде ефективним лише в тому випадку, якщо управлінські рішення ґрунтуватимуться на своєчасній, достатній і достовірній інформації.

Методи обробки економічної інформації та алгоритми розрахунку вихідних показників залежать від технічного та комп'ютерного програмного забезпечення аналізу, рівня кваліфікації суб'єктів аналізу.

До основних методів економічного аналізу відносять економіко-логічні та економіко-математичні.

Економіко-логічні методи використовуються в процесі економічного аналізу. Вони розкривають специфіку його методу й вивчають зв'язки між господарськими операціями, процесами й економічними явищами.

За допомогою економіко-логічних методів та прийомів:

- вивчають тенденції економічного розвитку;
- вивчають закономірності розвитку економічних явищ і процесів;

- виявляють причини, які впливають на фінансово-господарську діяльність підприємства;
- вимірюють ступінь впливу чинників на результативні показники;
- узагальнюють результати аналізу фінансово-господарської діяльності;
- формують управлінські рішення;
- передають аналітичну інформацію користувачам.

Класифікація економіко-логічних методів та прийомів аналізу показана в табл. 6.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕКОНОМІКО-ЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ

Таблиця 6

ЕКОНОМІКО-ЛОГІЧНІ МЕТОДИ	
<i>Методи загального аналізу:</i>	<i>Методи факторного аналізу:</i>
Абсолютні величини	Індексний метод
Відносні величини	Метод ланцюгових підстановок
Середні величини	Метод абсолютних різниць
Порівняння	Метод відносних різниць
Групування і зведення	Балансовий метод
Графічні	Інтегральний метод
Деталізація	Метод коригуючого коефіцієнта
Ряди динаміки та їх види	Метод простого додавання нерозкладеного залишку
Тощо	Метод зважених кінцевих різниць
	Метод коефіцієнтів

Використання економіко-математичних методів у економічному аналізі сприяє підвищенню його ефективності та удосконаленню. В табл. 7 наведено класифікацію економіко-математичних методів, які застосовуються для опису економічних завдань і досягнення оптимізації під час їх розвитку.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ

Таблиця 7

Економіко-статистичні
Економетричні
Методи оптимальних рішень
Методи економічної кібернетики

Висновки

Отже, зважаючи на прогресивний розвиток ІТ, з'являється можливість їх широкого застосування у процесі аналітичної обробки економічної інформації у фінансовому аудиті, що сприяє скороченню термінів проведення аналізу, підвищенню його оперативності, повнішому охопленню чинників, які впливають на результати фінансово-господарської діяльності, отриманню результатів аналізу, які відповідають дійсності тощо.

Це забезпечить зниження трудомісткості процесів використання інформаційних ресурсів, підвищення надійності та оперативності інформаційних ресурсів, ефективну організацію діяльності людей, вирішення управлінських завдань економічного об'єкта, підвищення ефективності фінансового аудиту, підвищення ефективності окремих процесів чи комплексу процесів фінансового аудиту й, як наслідок, сприятиме ефективнішому забезпеченню економічної безпеки підприємства.

1. *Бардаш С.В.* Економічний контроль в Україні: системний підхід: монографія / С.В. Бардаш. – К.: Київський нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 656 с.
2. *Державний фінансовий аудит: методологія і організація: монографія* / [Є.В. Мних, М.О. Никонович, Н.С. Барабаш та ін.]; за ред. Є.В. Мниха. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 319 с.
3. *Державний фінансовий контроль: підручник* / І.Ю. Чумакова, Н.В. Шульга; за заг. ред. О.А. Петрик. – К.: КНЕУ, 2013. – 412 с.
4. *Завгородний В.П.* Автоматизация бухгалтерского учета, контроля, анализа и аудита: монографія / В.П. Завгородний. – К.: АСК, 1998. – 768 с.
5. *Івахненко С.В.* Інформаційні технології аудиту та внутрішньогосподарського контролю в контексті світової інтеграції: монографія / С.В. Івахненко. – Житомир: Рута, 2010. – 432 с.
6. *Контроль у системі інноваційного менеджменту підприємства: монографія* / [Є.В. Мних, С.В. Бардаш, О.А. Шевчук та ін.]; за ред. Є.В. Мниха. – К.: Київський нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – 452 с.
1. *Bardash S.V.* Economic control in Ukraine: a systematic approach: monograph. – Kyiv: Kyiv Nat. University of Trade and Economics, 2010. – 656 p. [in Ukrainian]
2. *State financial audit: methodology and organization: monograph* / [E.V. Mnych, M.O. Nykonovych, N.S. Barabash et al.], Ed. by E.V. Mnych. – Kyiv: Kyiv Nat. University of Trade and Economics, 2009. – 319 p. [in Ukrainian]
3. *State financial control: a textbook* / I.Yu. Chumakova, N.V. Shulga, Ed. by O.A. Petryk. – K.: KNEU, 2013. – 412 p. [in Ukrainian]
4. *Zavgorodniy V.P.* Automation of accounting, control, analysis and audit: monograph. – K.: ASK, 1998. – 768 p. [in Russian]
5. *Ivahnukov S.V.* Information technology of audit and internal control under the global integration: monograph. – Zhytomyr: Rutha, 2010. – 432 p. [in Ukrainian]
6. *Control in the innovation management system of enterprise: monograph* / [E.V. Mnych, S.V. Bardash, O.A. Shevchuk et al.], Ed. by E.V. Mnych. – Kyiv: Kyiv Nat. University of Trade and Economics, 2011. – 452 p. [in Ukrainian]

Дата подання рукопису: 10.11.2013 р.